

képes volt eredményt felmutatni nevelői munkássága által, ha mellőzte ezeket, soha (1. az Előszót).

Az akarat ezen elméletéből önként következnek az akarat és jellemfejlesztésnek törvényei, melyeket Baumann művének következő három fejezetében (*Die Hauptgesetze der Willensbildung, Die Hauptgesetze der Charakterbildung és die Ausbildung der moralischen Eigenschaften*) tárgyal. Itt szól a felvilágosítás határáról, a sympathikus érzelmeknek és a jóakaratnak felkeltéséről, a szoktatásról, példáról stb. inkább csak futólag, mint kimerítve és részletesen tárgyalva. Végül két igen kis terjedelmű fejezetecske zárja be értekezését (86. lap): Az erkölcsileg és szellemileg pathologikus jelenségekről és Beneke és Herbart akaratelméletéről.

Mi értéke van ezek után ez értekezésnek? Baumann, ellentétben sok sekélyes és felszínen úszó pädagogussal, mindenütt mélyebb felfogásra törekszik. Ha művéből azok, kik a kísérleti lélektan eredményeivel ismerősek, nem tanulnak is sok újat, de az mindenkire nézve eszméltető, gondolatébresztő. Mindenesetre jól szolgálja a vállalatnak, melynek kiadásában megjelent, azon célját, hogy hidat verjenek a legújabb lélektan eredményei, mint elméletnek, és a pädagogiai eljárás, mint gyakorlatnak az összekapcsolására.

Sárospatak.

SZÉKELY GYÖRGY.

Herbart und die Herbartianer. Ein Beitrag zur Geschichte der Philosophie und der Pädagogik. Sonderabdruck aus dem encyclopädischen Handbuch der Pädagogik von W. Rein in Jena. Zusammengestellt aus den Arbeiten von Thilo, Flügel, Rein, Rude. Langensalza, Verlag von Hermann Beyer et Söhne. 1897. Preis 3 Mark.

A jenai egyetem ma Herbart követőinek szellemi középpontja. Évről-évre nemcsak belföldiek, hanem külföldiek is a világ minden részéből felkeresik Rein W. egyetemi tanárt és pädagogiai seminariumát és az itt nyert impulsusok az egész modern pädagogiai irodalmon meg is látszanak. Herbart gondolkodása Németországon kívül Ausztriában, hazánkban és újabban Amerikában volt nagy hatással. Rein igen nagy munkásságot fejtett ki, mint ez irány nézeteinek terjesztője és újabban munkatársait egy közös vállalatban egyesítette ez az «Encyclopädisches Handbuch der Pädagogik». Nemcsak egyes cikkekben mutatkozik ez encyclopædiában Herbart hatása, hanem abban a részletes és szeretettel teljes kidolgozásban, melyben a közvetlen Herbartra vonatkozó cikkek részesültek. Azért indokolt és helyes dolog, hogy e cikkeket fenti címen külön kiadta és eszközt adott azok kezébe, kik Herbarttal és iskolá-

jával akarnak megismerkedni, vagy ismeretüket e téren kibővíteni. Az első cikk Herbart als Philosoph, Thilo tollából való. Pár lapon rövid tömött kivonatát adja Herbart egész philosophiájának. A dolog természetéből folyik, hogy e kivonatos abstract tárgyú előadás nem könnyű olvasmány és nem nyújt képet Herbart philosophálása stílusáról, de Herbart nézeteinek pontos megbízható kivonatát nyújtja. Sokkal élvezetesebb olvasmány a második cikk: Herbart als Pädagog, Rein-tól.

Rein eleven képét vázolja Herbart fejlődésének, irodalmi és tanári működésének és így e cikk nagyon alkalmas bevezetésül szolgálhat azoknak, kik Herbart pädagogiai elmélkedését tanulmányozni kívánják.

A kötet többi részét Herbart és iskolája philosophiai és pädagogiai irodalmának teljes bibliographiája teszi. E bibliographiai rész rendkívül becses, mert először van itt rendesen és lehetőleg teljesen összeállítva az óriási anyag is akkép elrendezve, hogy a ki valamit keres benne, könnyen megtalálhatja.

Beosztása következő: Először hozza a philosophiai irodalmat még pedig elébb Herbart munkáit, azután követőit, végre a külföldi irodalmat. A műveket systematikus sorrendben sorolja fel, úgy, hogy pontosan tájékozódhatunk, hogy egy philosophiai disciplinát, pl. ethikát minő munkákban tárgyalnak Herbart és követői. Hasonló systematikus módon van feldolgozva a pädagogiai bibliographia. Először hozza Herbart és a nevezetesebb herbartisták életét tárgyaló történeti irodalmat, azután a pädagogia egyes fejezetei szerint csoportosítja az anyagot. A ki tehát egy pädagogiai kérdés herbartista irodalmát akarja tanulmányozni, a könyvczimeket itt összeállítva találja.

E systematikus összeállítást követi az anyagnak az írók nevei szerinti betűrendes összeállítása. Nélkülözhetetlen segédeszköz, ha egy pädagogus irodalmi működését akarjuk tanulmányozni. Ezt követi a herbartista folyóiratok teljes felsorolása, kiterjeszkedve a régebb megszűntekre, valamint a jelenleg megjelenőkre.

Végül befejezi a kötetet a Herbartra vonatkozó külföldi irodalom összeállítása. Ebből bennünket legjobban érdekel a magyar irodalom, melyet dr. Waldapfel János állított össze és a Magyar Pädagogiában is megjelent.

Waldapfel írók szerint betűrendes sorban állította össze az anyagot, de a czimeket németre fordította és a munkák tartalmát is pár szóval németül ismertette a német olvasó közönség számára. Összehasonlítva a többivel a magyar herbartista irodalom tekintélyes terjedelemmel bír és valóban nagy hálával tartozunk Waldapfelnek, hogy fáradtságos munka árán úgy a külföldnek, mint önmagunknak is irodalmunk e részét feltűntette. Hasonlókép elismerés illeti meg Rude-t a biblio-

graphia szerkesztőjét, mert először állította össze az egész herbartista irodalmat.

Ez összeállítás oly teljességre törekszik, hogy a folyóiratokban elszórt apróbb cikkek sem kerülnek el figyelmét. Mindezeknél fogva Rein és társai e munkája nagyon tanulmányos és igen ajánlható azoknak, kik a Herbart és iskolája pädagogiai irodalmát tanulmányozni akarják.

MÁLNAI MIHÁLY.

VEGYESEK.

— **Miniszteri rendelet Ő Felsége legfelsőbb elhatározásának iskolai megünneplése tárgyában.** Dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi magyar királyi miniszter 62,866. sz. a. következő rendeletet intézte valamennyi tankerület kir. főigazgatóságához :

Kitörő lelkesedéssel és örömmel üdvözölte a nemzet Ő Császári és Apostoli Királyi Felségének, legkegyelmesebb urunknak folyó évi szeptember hó 25-én Budapesten kelt legfelsőbb elhatározását.

E királyi kézirat, mely az ezeréves magyar állam történetének kiválóbb alakjait a művészet alkotásaival örökítteti meg az utókor számára, középiskoláink tanári karának újabb alkalmat ad arra, hogy a gondjaikra bízott fiatal nemzedékben a magyar király iránt való hagyományos hűséget és ragaszkodást, s a magyar haza hő szeretetét megszilárdítsák.

Legbensőbb kívánságom, hogy a királyi kegy iménti korszakos nyilvánulásának emléke mélyen belevésődjék a fiatal nemzedék szívébe, s benne a hazafias érzéseknek erős felbuzdulását eredményezze. Azt óhajtom, hogy ne csak most, a mikor néhány nap választ el bennünket e nagy jelentőségű, magasztos cselekedettől, hanem évek múltán is el nem enyésző fénynyel ragyogja be fiataljaink életének útjait annak a dicső tettnek emléke, mely teljes nagyságában és mélységében tárta fel előttünk a legjobb és legnemesebb Király alkotmányos érzületeinek kiapadhatatlan forrását.

Elvárom minden középiskolától, hogy — a mennyiben eddig meg nem történt volna, lehetőleg mielőbb, de mindenesetre még e hó folyamán külön iskolai ünnepélylyel tegye emlékezetessé a történeti vonatkozásokban bővelkedő királyi kézirat kibocsátását. — Nemzeti múltunk elévülhetetlen tényei, a nagy történeti alakok és a nevékhöz fűződő intézmények, melyeket a legfelsőbb elhatározás szövege állami életünk fejlődésének csúcspontjaiként összefoglal, a kijelölt cél szempontjából igen alkalmas tárgysorozatot alkotnak.